

De zoon van de berentemmer

Over het boek

Auteur: Xavier-Laurent Petit

Vertaler: Leny van Grootel

Uitgeverij: Ploegsma

Over de maker

Xavier-Laurent Petit, geboren in 1956, is een gepassioneerde lezer en schrijver.

Na zijn studies filosofie werd hij eerst leraar en later schooldirecteur. Zijn liefde voor boeken leidde hem naar het schrijverschap. Inspiratie voor zijn boeken haalt hij uit actuele gebeurtenissen die hij ontdekt in krantenartikelen. Terwijl de media zich meer richten op de pure feiten, focust hij zich op de persoonlijke belevenissen van jongeren die geconfronteerd worden met die feiten. Zijn verhalen behandelen diverse onderwerpen, zoals oorlog en jongeren die ingelijfd worden in het leger (“Be safe”), armoede en kinderarbeid (“Maestro”), milieuaspecten in relatie tot de bouw van een dam (“L’Attrape-rêves”), en het leven van een jonge Roma in Parijs (“De zoon van de berentemmer”).

1. VOOR HET LEZEN

“De zoon van de berentemmer” is een aangrijpende roman die de lezer meeneemt op een emotionele reis door cultuurverschillen, doorzettingsvermogen en de kracht van ontdekking. De juryleden kunnen zich verwachten aan een meeslepende roman die hen uitdaagt om na te denken over hedendaagse maatschappelijke vraagstukken als migratie, integratie en persoonlijke veerkracht.

2. HET VERHAAL

2.1. Korte inhoud

Ciprian is de jongste in zijn gezin. Zijn familie zijn Ursari, berentemmers. In het begin reist hij met zijn gezin, zijn grootmoeder en hun beer Gaman in hun caravan van stad naar stad om daar geld te verdienen door op te treden met hun beer. Hier en daar “leent” zijn oudere broer Dimetriu ook wat eten van de lokale bevolking om het gezin te helpen overleven. Rond hetzelfde moment dat hun caravan het begeeft, worden ze weggejaagd door een haatdragend dorp. Ze krijgen een aanbod van twee rijke mannen (mensensmokkelaars Zslot en Lazlo) om voor veel geld de oversteek te maken naar Parijs. Onwetend gaan ze in op dit aanbod. Zijn grootmoeder wil echter niet mee, ze wil liever vrij sterven. De beer Gaman wordt losgelaten in het wild. Ciprian, zijn daddu, zijn mama, zijn zus Vera en zijn broer Dimetriu maken een lange reis naar Parijs. Daar toegekomen worden ze “opgevangen” door Karoly en zijn handlanger Dragoi in een kamp waar zelfs een stuk karton geld kost. Om de mensensmokkelaars terug te betalen moet iedereen “klussen”. Ciprian en Dimetriu moeten geld stelen in stations, Vera moet bedelen met een geleende baby, daddu moet zwaar fysiek werk verrichten. Om de zoveel tijd wordt hun geld opgehaald door Karoly, maar omdat ze nooit genoeg hebben, stijgt hun schuld door een oneerlijk opgelegde rente. Ciprian raakt

achter met zijn “loon” omdat hij na een tijd stiekem naar schaakwedstrijden kijkt in het park tussen mevrouw Walvis en meneer Enorm (later leren we dat hun namen Martha Kolenkova en Sigismund Lempereur zijn). Hierdoor wil Karoly hen straffen door misbruik te maken van Vera. Vera weet zich los te vechten, maar dat resulteert in een woedende Karoly. Daddu is na het horen van Vera’s verhaal echter ook furieus en hij en een andere Ursari uit het kamp vermoorden Karoly met een Ursari-mes. Hierdoor ontstaan na het ontdekken van Karoly’s lijk rellen in het kamp. Dimetriu wordt opgepakt, we zien hem niet meer terug. De vier andere gezinsleden worden naar een ander kamp verplaatst. Intussen ontwikkelt Ciprian zijn schaaktalent verder en na enkele ontmoetingen met mevrouw Walvis en meneer Enorm mag hij naar school bij Louise “Grijssoog”, die hem en Vera Frans leert, en meneer Gossé “IJzerdraad” die Ciprian leert schaken. Op een dag wordt hun kamp in brand gestoken door Ciprians mama. Ze was al een tijdje mentaal onwel omdat ze Dimetriu zo miste. Daddu wordt ook opgepakt als hoofdverdachte voor de moord op Karoly. Dan blijkt dat meneer Enorm vroeger een hoge piet was bij de politie met veel invloed. Hij krijgt papieren in orde voor hun gezin. De mama wordt opgenomen in een psychiatrische instelling, daddu blijft in de gevangenis, Vera en Ciprian mogen in een tehuis wonen met een dak en stromend water, zolang ze naar school blijven gaan. Allemaal dankzij Ciprians schaaktalent, want hij mag Franse burger worden om het Franse team te vertegenwoordigen op internationaal vlak. Mevrouw Walvis, de rijke vrouw die Ciprian onder haar hoede nam en daarmee zijn hele leven veranderde, sterft naar het einde toe. Het boek eindigt met Ciprian die een groot internationaal schaaktoernooi mag gaan spelen in zijn “land van afkomst”.

- Waarom moet Ciprian samen met zijn broer geld stelen en moet zijn zus Vera bedelen? Ze moeten dit doen om geld te verdienen en zo hun schuld aan de mensensmokkelaars terug te betalen.
- Hoe verandert Ciprians leven wanneer hij zijn schaaktalent ontdekt? Hoe denk je dat dit talent hem helpt tijdens zijn moeilijke reis?

2.2. Cover

Op de cover staat het silhouet van een beer met in het midden een caravan met mensen in.

- Wanneer in het verhaal speelt deze cover zich af? Voor het verhaal start. De caravan van Ciprians gezin begeeft het helemaal in het begin van het boek.
- Denk je dat de coverafbeelding de kernthema’s van het verhaal, zoals migratie, familie en hoop, visueel weer spiegelt? Waarom wel/niet?
- Als je zelf een cover mocht maken voor het verhaal, hoe zou jouw ideale cover er dan uitzien?

2.3. Personages

De personages worden levendig en gedetailleerd beschreven in “De zoon van de berentemmer”. Ze maken zeker evolutie door naarmate het verhaal vordert. Vooral Ciprian maakt een opmerkelijke ontwikkeling door, van een onzekere en beïnvloedbare jongen tot iemand met zelfvertrouwen en schaakvaardigheden. Zijn reis van ontdekking en groei voelt authentiek en meeslepend aan, waardoor de lezers zich kunnen inleven in zijn emoties en uitdagingen. Ciprian draagt een interne tweestrijd met zich mee. Aan de ene kant herinnert hij zich zijn vroegere leven als Ursari, waarin hij met zijn familie rondreisde als berentemmer. Dit was een leven van tradities en uitdagingen, maar ook van vrijheid en verbondenheid met zijn familie. Aan de andere kant wordt hij geleidelijk aan een “Franse burger” in zijn nieuwe leven in Parijs, waar hij naar school gaat en Frans leert. Hij probeert zich aan te passen aan een totaal andere omgeving en levensstijl, wat hem een kans biedt op een betere toekomst.

Deze tweestrijd vormt een essentieel onderdeel van Ciprians karakterontwikkeling. Hij moet omgaan met een identiteitscrisis en het vinden van zijn plaats tussen zijn Romawortels en zijn nieuwe omgeving. Terwijl hij zich aanpast aan zijn nieuwe leven, ontdekt Ciprian dat hij schaaktalent heeft, wat een krachtige manier wordt om zichzelf uit te drukken en een brug te slaan tussen zijn verleden en zijn toekomst. Deze interne strijd en groei maken Ciprian tot een complex en diepgaand personage, wat de lezers helpt om met hem mee te leven en zijn ontwikkeling te volgen.

De dynamiek tussen de personages is complex en interessant. Ciprians band met zijn familie evolueert naarmate ze samen geconfronteerd worden met uitdagingen. De relatie tussen Ciprian en mevrouw Walvis, die zijn schaaktalent ontdekt, is ook ontroerend en invloedrijk. De wisselwerking tussen Ciprian en verschillende volwassenen, zoals mevrouw Walvis, meneer Enorm, en zijn leerkrachten Louise en Gossé, vormt de kern van zijn transformatie en zijn weg naar hoop en succes.

→ Voelt Ciprian een tweestrijd tussen zijn vroegere leven als berentemmer en zijn nieuwe leven in Parijs?

Ja, hij heeft moeite met de twee te verenigen en zijn nieuwe identiteit een plaats te geven/een kans te geven om zich te ontwikkelen.

→ Hoe denk je dat Ciprians schaaktalent hem helpt om zijn identiteit te begrijpen en te groeien als persoon?

2.4. Vertelperspectief / structuur

We beleven het verhaal in ik-perspectief door de ogen van Ciprian.

→ Op welke manier draagt het inzicht in Ciprians persoonlijke ervaringen en overwegingen bij aan je begrip van de uitdagingen waarmee hij wordt geconfronteerd als jonge Roma in een vreemd land?

→ Hoe beïnvloedt het beleven van het verhaal vanuit Ciprians perspectief je emotionele verbinding met de gebeurtenissen en personages? Wat voegt dit toe aan je leeservaring?

2.5. Einde

Er zijn veel onopgeloste zaken op het einde. We weten nog altijd niet waar Dimetriu is, of daddu naar de gevangenis zal moeten, of Ciprians mama uiteindelijk uit de psychiatrische instelling zal mogen, ... Helemaal aan het einde zijn Vera en Ciprian tijdelijk terug in hun "land van afkomst" voor een groot schaaktoernooi waar Ciprian aan meedoet onder begeleiding van Louise en Gossé. Daar zien ze ook kort een beer die vermoedelijk Gaman is, de beer die vroeger met hun familie rondtrok. Het verhaal eindigt met Ciprian die ons vertelt dat hij het toernooi ging winnen.

→ Komt de lezer te weten waar Dimetriu is aan het einde van het verhaal? Nee, de locatie van Dimetriu blijft onopgelost.

→ Krijgen we het lot te weten van Ciprians ouders? Nee, het lot van Ciprians moeder blijft onduidelijk.

→ Hoe draagt de onopgeloste status van bepaalde verhaalelementen, zoals de waarheid over Dimetriu en de toekomst van zijn ouders, bij aan de diepgang en realisme van het verhaal?

→ Wat zou de symbolische betekenis kunnen zijn van de scène waarin Ciprian en Vera een beer zien die vermoedelijk Gaman is? Hoe zouden ze zich gevoeld hebben? Hoe denk je dat dit moment zich verhoudt tot Ciprians persoonlijke groei en reis door het verhaal?

2.6. Sfeerschepping

Het verhaal roept een mengeling van emoties op, variërend van empathie en hoop tot spanning en onzekerheid.

De sfeer van het boek is overwegend aangrijpend en soms zelfs hartverscheurend. Dit wordt grotendeels bereikt door de manier waarop de auteur de lezers meeneemt in de innerlijke wereld van Ciprian, een jonge Roma-jongen die geconfronteerd wordt met tal van uitdagingen en onzekerheden. De beschrijvingen van de armoedige leefomstandigheden, de mensensmokkelaars en de moeilijkheden waarmee Ciprian en zijn familie worden geconfronteerd, dragen bij aan een gevoel van beklemming en urgentie.

Tegelijkertijd wordt de sfeer ook beïnvloed door momenten van hoop en veerkracht, vooral wanneer Ciprian zijn schaaktalent ontdekt en vriendschappen sluit. Deze momenten van licht en optimisme balanceren de zwaardere thema's en dragen bij aan een genuanceerde sfeer. Het boek creëert een brug tussen de harde realiteit van migratie, onrecht en overlevingsstrijd, en de innerlijke kracht en veerkracht van de personages. Dit alles draagt bij aan een diepgaande, emotionele leeservaring die de lezers zowel ontroert als aan het denken zet.

→ Hoe zou jij je voelen als je in dezelfde situatie zou zitten als Ciprian, ver van huis en geconfronteerd met moeilijke uitdagingen? Wat denk je dat je zou doen om ermee om te gaan?

→ Wat vind je van Ciprians ontdekking van zijn schaaktalent? Zou jij je ook kunnen voorstellen dat je iets speciaals ontdekt waar je goed in bent, zelfs in moeilijke tijden? Wat zou dat kunnen zijn?

3. VERWERKING

3.1. Thema: white saviors

Zonder Ciprians uitzonderlijke talent was het verhaal waarschijnlijk compleet anders gelopen voor hem en zijn gezin. Het verhaal toont aan dat mensen die onzichtbaar blijven in de maatschappij plots gezien en zelfs aanvaard

worden als ze van nut zijn voor die maatschappij. De sloppenwijk waar Ciprian en zijn gezin eerst in terechtkomen getuigt ervan dat Parijs blind blijft voor de vele vluchtelingen tot er rellen zijn. Ciprian wordt echter gered van zijn lot dankzij zijn uitzonderlijk talent dat maar toevallig opgemerkt wordt door rijke en invloedrijke mensen. Je zou hier kunnen spreken van “white saviors”. De term “white savior” verwijst naar een situatie in boeken, films of echte verhalen waarin een wit persoon wordt voorgesteld als iemand die de hoofdrol speelt in het redden of verbeteren van het leven van mensen van andere culturen of etnische achtergronden, meestal mensen van kleur. Dit gebeurt vaak zonder rekening te houden met de eigen capaciteiten, stem en kracht van de mensen die gered worden. In sommige gevallen kan het concept van “white savior” problematisch zijn, omdat het de indruk kan wekken dat mensen van kleur niet in staat zijn om voor zichzelf te zorgen of verandering teweeg te brengen zonder de hulp van witte mensen. Dit kan leiden tot stereotypering en het minimaliseren van de eigen kracht en mogelijkheden van mensen van kleur.

- Hoe denk je dat Ciprians schaaktalent zijn positie en de situatie van zijn gezin heeft beïnvloed?
- Hoe had zijn verhaal volgens jou eruit gezien als Ciprian geen schaakgenie was, of als zijn talent nooit ontdekt was geweest? Kan je voorbeelden bedenken uit de echte wereld waarbij mensen pas worden gezien en kansen toegereikt krijgen als ze zichzelf bewezen hebben? Een voorbeeld uit de echte wereld: als er iets van misdraad wordt begaan, wijzen mensen vaak snel naar mensen met een andere etnische achtergrond. Mensen met diezelfde etnische achtergronden die bij de Rode Duivels spelen zijn echter nationale helden.
- Denk je dat de auteur geprobeerd heeft te voorkomen dat de hulp van o.a. mevrouw Walvis en meneer Enorm wordt gezien als een “white savior”-situatie? Waarom wel/niet? Wat zouden de bedoelingen geweest zijn van de auteur denk je?

3.2. Ciprians toekomstig dagboek

MATERIAAL

- Pen en papier

Schrijf een denkbeeldig dagboekfragment van Ciprian nadat het boek is geëindigd.

- Hoe zou zijn leven eruit zien?
- Welke keuzes heeft hij gemaakt?
- Wie uit zijn oude leven ziet hij nog terug?

3.3. Herschrijf een scène

MATERIAAL

- Pen en papier
- Eventueel het boek zelf, of een selectie van enkele vooraf gekozen fragmenten

Kies een scène uit het boek en schrijf het fragment opnieuw vanuit het perspectief van een ander personage.

- Hoe zou die persoon de gebeurtenissen en emoties ervaren hebben? Waarom denk je dat?

3.4. De graphic novel

MATERIAAL

- Pen
- Prints van de graphic novel (downloaden via deze link: https://medias.edl.li/gecko/extrait/prod/9782369817802_F.pdf)
- Eventueel het boek zelf

Van het boek is ook een graphic novel gemaakt door Cyrille Pomès en Isabelle Merlet. Bekijk de pagina's.

- Hoe denk je dat de visuele elementen van deze graphic novel-versie bijdragen aan het begrip van het verhaal en de personages?
- Zet de pagina's uit de graphic novel in de juiste volgorde.
 - Hoe ben je tot deze volgorde gekomen?

- Bij welke scène uit het boek passen deze pagina's? Hoe weet je dat? Het hoort bij het begin van het verhaal. We zien eerst Ciprians beer en oma terwijl zijn gezin in een karretje wegrijdt. Daarna krijgen we (een start van) de uitleg van hoe dit zo gekomen is.
 - Dit is niet in dezelfde vertelvolgorde als in het boek. In het boek krijgen we deze gebeurtenissen in chronologische volgorde. Waarom zouden ze de volgorde van de scènes aangepast hebben volgens jou? Hoe verandert dit voor jou het verhaal?
 - Zien de personages eruit zoals jij ze had ingebeeld? Had je liever eerst de graphic novel gelezen en dan het boek of toch andersom? Waarom?
-

4. VERDER LEZEN

- Zwerveling / Peter Van den Ende (Querido, 2019)
 - Dingen die ik niet over schapen wist / Jaco Jacobs (Ploegsma, 2022)
 - Alleen op de wereld / Hector Malot en Charlotte Dematons (ill.) (Gottmer, 2017)
-

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.